

« zurück blättern vor »

FARBA subst. f., ab 1464. **1)** ‘die Farbe von etw.’ – ‘barwa, kolor’:
1461–1467 Sermon 91v, STP *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus przemenil szo crosz (leg. kras) albo fwarbo (pro farba)*. o 1535 GlabGad B4v, SPXVI *Czemu ludzie rozney farby oczy miewaią*. o 1564 BielKron 259v, SPXVI *Choraqwi okazalych w woysce nie noszą / tylko na drzewcäch znaki iedwabne rozmaitych farb*. o 1579 SkarŻyw 259, SPXVI *Powietrze tefz ozdobil / rozmaitemi ptaki / z pierzyn pieknym / z farbami / glosy / y spiewanim rozny / ku ochłodzie ludzkiej*. o 1582 StryjKron B2v, SPXVI *A proporce roznych farb / iak ląfy sie chwiały*. o 1613 PetrSIns E3r, SP17 *Te pstroćiny rozmaitą farbę maią [...] Iedne czerwone, drugie czarne, drugie sine, drugie fiatkowe y szare bywają*. o 1700 ClaudUstHist 17, SP17 *W roztożystym ogonie nie tak farby żywe Hardy paw prezentuie*. o (1783) 1788 Hub.Wst. 263, L *Przez farbę rozumiemy przyczynę, która sprawuie, iż iakie ciało pewny tylko gatunek światła naokolo siebie rozrzuca*. o 1834 PT II 423, SJAM *Tylą farb żywych, różnych, mak zrzenicę mam*. o (1891) 1923 Smol.W.Przewrót 301, DOR *Węgierski nie znajduje farb dość ciemnych dla przedstawienia demoralizacji księży świeckich i mnichów*. – (SŁA), STP, SPXVI, MAĆZ, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR. **2)** ‘chemischer oder natürlicher Farbstoff, der zum Malen oder Färben dient’ – ‘chemiczny lub naturalny barwnik służący do malowania lub farbowania czegoś’: 1535 GlabGad I 6, SPXVI *tedy ie [ptotno] ocztem polewaią [...] to wśzitko czynią aby sie ona farba tim lepiey wpoila*. o (†1584) 1590 KochFrag 21, SPXVI *Ia na farbách malarfskich nic sie nie rozumiem*. o 1612 RożOff 112, SP17 *Ieft y kámień Pirytem co tam czynią z niego Hatun, siarkę, y farbę*. o 1680 GdacPrzyd 10, SP17 *farby do malowania trą*. o 1726 Jabł.Tel. 313, L *Malarz przedni sam nie trze farby i pędzle gotuie*. o (1847) 1879 Krasz. Sfinks II 90, DOR *Stojąc przed trójnogiem, mieszał gwałtownie farbę na palecie, maczając pędzel bez potrzeby to w olej, to w terpentynę, to w pokost*. o 1953 Andrz.Wojna I 92, DOR *Wyjął portfel, z niego pięćsetki i te, jeszcze świeżą farbą pachnące, położył na biurku*. – (SŁA), SPXVI, MAĆZ, CN, TR, L, SWIL, SW (chem. posp.), LSP, DOR. **3)** ‘übertr. Schein, Anschein, Schleier’ – ‘przen. pozór, zasłona’: 1562 RejZwierz 123, SPXVI *Bo wiefz iż długo krzywdą nierádą záżywie / Zufaźczá pod farbą prawdy / kto ią czyni żywie*. o 1570 Przyw.lub., SW *Aby żadnych myt pod jakakolwiek zastoną a. farbą nie wybierali*. o 1610 WargRzym 60, SP17 *nie zmyślone, ábo farbą tylko bogoboyności potrząsnione, ále sczere y prawdziwe cnoty wiára s. rodzi*. o (†1696) 1728 Pot.Arg. 184, L *Postrzegł farby do razu*. o [LBel.] 1769–1777 Zab.11 388, L *Straszniejszy djabel w farbach, niż w saméj i/tocie*. – SPXVI, TR, L (fig.), SWIL (fig.), SW, LSP. **4)**

‘Gesichtsschminke’ – ‘kosmetyk do malowania twarzy’: 1564 BielKron 452v, SPXVI [*ludzie jednego wyspu*] *brwi nád oczýmá fárbuią rozmáitemi fárbámi*.
◦ 1564 Mącz 300a, SPXVI *Pigmentum [...] Baruká / przyprawiona fárbá*. ◦ 1566 GórnDworz X4, SPXVI [*dworna panna*] *nie fárbą / nie wodkámí / ále vbiorem / ochędoftwem / áby sobie pomogłá*. ◦ 1588 Calep 930a, SPXVI *Rubricatus – Farba którą się magluia [!] biategłowi..* ◦ [LBel.] 1775–1806 Teat.24 b.26, L *Farby położyć na twarz*. – SPXVI, TR, L. 5)
‘Gesichtsfarbe, Farbe der menschlichen Haut’ – ‘cera, kolor skóry ludzkiej’:
1609 Wys.Aloy. 329, L *Ułowiony farbą iednéy dziewki dobrych i bogatych rodziców*. ◦ (1621) 1643 CN *Mienie farbe / twarz*. ◦ [LBel.] 1776 Węg.Mar. 1 194, L *Farbą wftytu zarumieniła swe lice*. – CN, L, SWIL (nieuż.). 6)
‘Blut, Schweiß’ – ‘krew, jucha, posoka’: (1861) 1951 Żmich.Pog. 45, DOR *Strzał wypadł i śnieg się zarumienił czerwoną farbą*. ◦ (1886) 1951 Prus Plac. 103, DOR *A z ciebie kto tak farbę puścił? – Nie ze mnie to – on mówi – ino mi kucharz dał w pysk zarzniętym kaczoem i tak mnie osmarowało*. ◦ (1900) 1950–1953 Dygas.Zajęc 72, DOR *Farba ciekła z rany, zajęc mimo to wyciągał nogi, pędził na bagna, trzęsawiska*. ◦ 1967 Darzbór 230, SŁŁow *wasza Mucha doskonale idzie za farbą! Gdzie się tego nauczyła? – SWIL (myś.), Sw (myśl.), LSP (myśl.), DOR (łow. pot.) sowie SŁŁow. ◊ Etym: 1)*
mhd. *varwe*, *var* subst. f., ‘Farbe der Haut etc., Farbe zum Anstreichen, Schminke; Aussehen, Glanz und Schmuck’, LEX, nur für Inh. 1, 2, 3. 2)
nhd. *Farbe* subst. f., ‘Farbe als Abstraktum; Schminke; zum Färben von etw.; Schein; Haar bzw. Blut, Schweiß des Hirsches in der Jägersprache’, GRI. ◊ **Konk:** *barwa* subst. f., bel. seit ca.1418, STP, zuerst geb. MAČZ, nur für Inh. 1, 4; *kolor* subst. m., bel. seit 1769–1777, L, zuerst geb. TR, nur für Inh. 1, 2. ◊ **Komp:** *farbotrop* subst. m., ‘Jagdhund’, zuerst geb. Sw. ◊ **Der:** *farbnisty* adj., [hapax] (1550) 1965 Głosy nr 107, SPXVI, nur für Inh. 1; *farbiczka* subst. f., 1583 CzechEp 54, SPXVI ◦ [LBel.] 1779 Zab.III/1 116, DOR, zuerst geb. CN, nur für Inh. 3, 4; *farbica* subst. f., ‘Schminke’, 1596 Volck Fff, SPXVI, zuerst geb. CN, nur für Inh. 4; *farbeczka* subst. f., ‘Schminke’, [hapax] 1597 BusLic 27, SPXVI, nur für Inh. 4; *farbisty* adj., (1614) 1754 Otw.Wirg. 458, L, zuerst geb. TR, nur für Inh. 1, 2; *farbowy* adj., 1950 Kołak.Towarozn. 133, DOR, zuerst geb. TR; *farbnik* subst. m., ‘Färbemittel’, [hapax] 1807 Krys.Mscr., L, zuerst geb. L, nur für Inh. 2; *farbny* adj., zuerst geb. SWIL; *farbka* subst. f., ‘hellblauer Farbstoff’, (†1910) 1951 Konopn.Now.III 161, DOR, zuerst geb. Sw, nur für Inh. 2; *podfarbie* subst. n. sgl., ‘Vorbereitung von Stoff zum Färben’, zuerst geb. Sw, nur für Inh. 2; *farbność* subst. f., [hapax] 1955 Jęz.Pol.5 s.331, DOR, zuerst geb. DOR, nur für Inh. 1.